

და ნაკლებ სიბნელეს, ნაკლებ საიდუმლოებას. და აი ჩვენ განვიზრახეთ სენაის სკოლის ამბებსაც ფარა და ახვადით, სინამდვილე ვართ გამოვიტანოთ და მით ამ საქმის ქვეშაირი სახე აღვადგინოთ. ამ მიზნის მისაღწევად ჩვენ ვიხელმძღვანელებთ მხოლოდ იმ პროტოკოლებით და მოხსენებებით, რომელნიც ინახება წერა-კითხვის საზ. გამგეობაში. *) აქ პარველ ყოვლისა საყურადღებოა ის, რამაც მთელი ეს კითხვა წამოაყენა, სახელდობრ, სკოლის ნივთიერი ვითარება, ადმინისტრაციული გამგეობა, ხოლო პედაგოგიურ კითხვებს აქ ცოტა ადვილი აქვს და ამას ჩვენ არც შევხებით.

სენაის სკოლა დაარსდა 1884 წ. ქუთაისის ბანკის ხარჯით და დაექვემდებარა წერა-კითხვის საზოგადოებას. ამ ცაბეტი წლის განმავლობაში მას თითქმის ასი თავისი მანათი დაუხარჯავს. ეინ იყო ამ ფულით მიღები და მხარჯეული? ხმარდებოდა ეს საზოგადო ფული საზოგადო საქმეს? ეს ხელში იყო სკოლის საქმეების ბედ-იღბალი? სკოლას ჰყავდა ერთი ერთი უფალი ერთი ერთი ბატონი და წინაძღვარი — ეს მისი გამგე ანუ ინსპექტორი. მის ჰედვგოველი მოღვაწეობას ასე თუ ისე თვალს ადევნებდა წერა-კითხვის საზ. გამგეობა და ქუთაისის სამზრუნველო კომიტეტი, მარა მისი ადმინისტრაციული მოღვაწეობა სრულიად მოკლებული ყოფილა ფისიმე ზედამხედველობას. აი ასეთ მდგომარეობამ ეტეო აღძრა თვით სკოლის მასწავლებლებ შორის ღთვით-მყრობელ ინსპექტორს ანგარიშის დატარებები მოთხოვეს. ამას მათ უარი მიიღეს. აქედან იწყება უსიამოვნება ინსპექტორს და მასწავლებელთა (რიცხვით ოთხი) შორის. ამ ვარემარებამ ალაპარაკა საზოგადოება და წ. კ. გამგეობამაც 30 მაისის სხდომაზე (1897 წ.) გადაწყვიტა: გავაზვილი იქმნას სამი რევიზორი სენაის სკოლაში. დანიშნულ რევიზორებმა (ბ. ბ. ალ. კურონი, რატიშვილი და დ. კარციშვილი) 7 — 8 ივნისს მოახდინეს რევიზია და გამოვედგნა წარმოუდგინეს თავისი მოხსენება. აი რას წერენ ისინი მოხსენებაში: „სკოლის გეზინჯვის დროს ჩვენი ყურადღება მიექცია იმ უსიამოვნობამ და არა სასურველ განწყობილებამ, რომელიც არსებობს სკოლის ინსპექტორს. ყიფიანის და მასწავლებელთა შორის საქმე ისე ვიწვევდა, რომ ოთხ მასწავლებელთაგან არც ერთი არ ელაპარაკება ბ. ინსპექტორს თავის თანამდებობის აღსრულების გარეშე და ყველა ისინი ერთნაირ სამღუარეს და საიფარის აცხადებენ მის წი-

ნაღმდეგ. ამის მიზეზი მასწავლებლებმა მოკლეთ გვითხრეს: ინსპექტორი ყოფიანი ცდილობს ჩვენ დეგემცროს მოსწავლეთა და მათ მშობელთა თვლში, გადაკვიდოს ერთმანეთს მასწავლებლები და გავკრებოს სახელი საზოგადოებაში. ამის დასასაუთებლად მათ დასახელებს რამდენიმე ფაქტი, რომის სიმაბოლოე ჩვენ არ შევემოწყებინა. უმაყრასი ზნაღვაჟა ვი ამჟამ, რომ ვითაო ბ. ეთაფანს ან ჰქონდა ეს რვაიანთ და წმინდათ წაწმობები შესაგადაგასაქადს დაჭურბობა“. ცხადია, მასწავლებელთა საიფარი უმთავრესათ ამ უქანსკენელში მდგომარეობს. მათი აზრით ბ. გამგე ცუდათ განაგებს სკოლის ნივთიერი მხარეს, რამდენათ მართალი ეს ბრალდება? რომ ერთი: ან ინსპექტორი ყოველივეს ჩინებულათ განაგებს და მასწავლებლები ცუდიან, ან და ის მართლა ცუდათ განაგებს და მასწავლებლები ქვეშაირტებს ღალადებენ. აი რას წერენ ამის შესახებ იგივე რევიზორები: „დაეთრის პირველ გადაზინჯვამ დაღვაწიაჟ, რომ დაეთარი არ არის ნაწარმოები ისე რა-გორც წესია. მაგ. ზოგიერთ წელიწადში კასის შემოსავალი ნაკლები ჩანს გასავალზე და დაეთარი არ გვიჩვენებს თუ საიდან არის გასტუმრებული ეს მეტი ხარჯი. ზოგიერთ წელიწადს შემოსავალი მეტა გასავალზე, ხოლო ნაშთი არ არის ნაჩვენები შემდეგი წლის პირველ იანვარს. ჩვენ კითხვამ თუ რატომ არი ასეთი მოგვინა, ინსპექტორმა განმარტა: იქ სადაც ხარჯა შეტა ნაჩვენები — ნისიათ დაწახარჯია ჩაწერილი, ხოლო შემოსავლის ნაშთებით არის გადახდილი წინა წლების გადამეტებული ხარჯი. ერთ დაეთარს გარდა ინსპექტორმა გეჩვენა მეორე დაეთარი, მიცემული წ. კ. საზოგ. გამგეობისაგან, სადაც უწერია შემოწირულებანი სკოლის სასარგებლოთ. ინსპექტორმა ავიცინდა, რომ ამ დაეთართ შემოსული ფულით ვისტუმრებდი სკოლის შენობის ხარჯებსო, ერთი მაგალითიდან შევიტყვეთ, რომ არც ამ დაეთარში ყოფილა ჩაწერილი ყოველივე რევიანთ. როცა ჩვენ მოვიინდომეთ შეგვემოწყებინა ერთი ფაქტი, მასწავლებლებთაგან თქმული, სახელდობრ თუ რამდენი ყოფილა მიღებული 1885 წლის კიდაობის შემოსავლიდან, ინსპექტორმა სკოლის დაეთარში გეჩვენა ერთი დღი ცოლტი, ჩაწერილი 1840 თუ 1891 წელს და თქვა, ის შემოსავალი აქ უწერიაო. ცალკე ჩაწერილი კი ეერ გეჩვენა“. დასასრულ გამგეობას უჩაჩვენა: რადგანაც ყველა ანგარიშების განხილვა დიდ დროს მოითხოვდა, ამიტომ ეს რევიზია მიენდოს ქუთაისის კომიტეტს, ამას გარდა დაარსდეს საიფარნეო კომიტეტი სკოლის მასწავლებელთაგანში.

*) ცუდათად მაღლობას გუქსაღუე ბატონეშეულ გა-მეკობას, რომელზეც ამ პროტოკოლებსი გადაწიქვის ნესა მომდ.

ამ ნაირათ, რევიზორები, დაეთარების მოკლედ

განხილვით, დარწმუნდნენ რომ ბ. ინსპექტორს არ უწარმოებია რიგიანათ და ითხოვენ სკოლის მატერიალური მხარე წაყვანილ იქმნას ყველა მასწავლებლების თანადამარებით. ეს მასწავლებელთა გამარჯვებაა. გამკვობამ, მოისმინა რა ეს მოხსენება 19 თიბათესს, დაადგინა: ორი წევრი გამგეობისა ამ ცოტა ხანში გაგზავნილ იქმნას სენაკს სკოლის დაეთრების დაწერილებითი გასაშინჯაო, შედგეს სკოლის სახელმძღვანელო წესები (ინსტრუქცია) და სამეურნეო კომიტეტი. ამ დროს გამგეობამ მიიღო მასწავლებელთა საჩივარი, რისცა შეიტაცეს სამ თობახს და რის ვარჩევანი ჩვენ არ შევიდო. ვაყვეთ ისევ რევიზორებს.

ბ.ბ. ვარსევანაშვილმა და კარეკაშვილმა 20—23 თობათესს ხელ ახლა გაშინჯეს ოგივე სკოლა და გამგეობას შემდეგი მოხსენება წარმოუდგინეს: ჩვენ ენახეთ სამი დათარი: 1) დათარი სკოლის შემოსავალ გასაჯლისა, 2) დათარი მიცემული გამგეობის მიერ შემოწირულებათა ჩასაწერათ, და 3) დათარი სკოლის ახალი შენობის შემოსავალ-გასაჯლისა.

პირველი დათარი იწყება 1884 წ. ჯამში ხან გასავალი აჯარბებს შემოსავალს, ხან შემოსავალი გასავალს. არ ხანს საიდან ან როგორ იფარება მეტი ხარჯი და სად მიდის მეტი შემოსავალი. ზოგ ანვა რომის ჩაკერებულია გაპამართლებელი საბუთები, ხოლო ზოგს არა აქვს ასეთი საბუთები. „დათარში რამდენიმე ალაგას არის მოხსენებული ერთიანი ხარჯი გაწეული სკოლის შენობის აგებაზე დაუსახელებლათ თუ რა საგანზეა ეს ხარჯი მომადარი. ამისთანა ხარჯებს, რასაცირებელია, არც ვასამართლებელი საბუთები აქეთ. ალაგ-ალაგ ჯამები გადასწორებულია, ხან და ხან სიტყვით ჩაწერილია ჯამი არ უღრის ციფრით ჩაწერილს.“ ეს დათარი „არ არის არაიგსაგან შემოწმებული, ზონარ გაყრილი და დაბეჭდილი.“ აქ მოყვანილია ნიმუშები ჯამების უწყსარიგობის. მეორე, შემოწირულებათა დათარში უმთავრესათ თითონ ინსპექტორს ხელით არის ჩაწერილი, აქა იქ თეთი შემოწმირეგლთაგანაჲ. (აქ სულ 1247 ნ. ნაჩვენებია). არც მესამე დათარია როგზე ნაწარმოები. ზოგან გვერდზეა ჯამა გამოყვანილი, ზოგან სულ არ არის გამოყვანილი, არც ეს დათარია ვისკანზე შემოწმებული.

საზოგადოათ, როგორც შემოსავლის ისე გასავლის შემოწმება და აკრთვე გავება იმისი, თუ ჩენი იქ ყოფის დაღეს რამდენი უნდა ჰქონიდა სკოლას ფული ნაღდათ ან ვალათ, ყოველდ შეუძლებელი იყო.“ ბ. ყიფიანს არ ჰქონებია საკეიტანცია წიგნი, რომლის შემწეობით შეგვედლო შემოსავლის შემოწმება. მართალია, გამგეობის მიერ ვაგზავნილი

საკეიტანცია წიგნი ჰქონებია, მარა აქედან უძლებელია კეიტანცია მხოლოთ იმ ფულის მიღებაზე, რომელიც მეორე დათარშია შეტანილი. ამ საკეიტანცია წიგნის № № 80 და 81-ით, 29 აპრილს, 1893 წ., მიღებულია ორი მანეთი, ხოლო დათარში არსად არის ჩაწერილი შემოსავლათ. 81 ნომერს შემდეგ ამოხეულია 26 კეიტანცია, რომელთა ტალანზე არაფერი წერია. ყიფიანის თქმით ეს კეიტანციები მიუტია მას ა.ხ. გრ. ჩაჩიბაიასათვის (29 აპრილს, 1893წ.) ფულის მოსაკრებლათ, მაგრამ მას არაფერი წარმოუდგენია.

ამ ნაირათ ბ. ყიფიანის დათრების გაშინჯვამ ჩვენ დაგვანახა, რომ მას დათრები არ ჰქონებია რიგიანათ დაყენებული და არ უწარმოებია წესიერათ; არ ჰქონებია სკოლის საკეიტანცია დათარი ღ არც გამგეობისაგან მიცემული უსპარია რიგიანათ. ბეგრე შემოსავალი და ვასავალი არ ჩაუწერია თავის დროზე ღ ბეგრე გერკაც არ ჩაუწერია. არ ჰქონებია ნისათ დახარჯულის ცალკე დათარი და ზშირათ კასის წიგნში ჩაუწერია დახარჯულათ ის, რაც ნისათ ყოფილა დახარჯული. ერთ დათარში არ აქვს მოქცეული ყოველნაირი შემოსავალი. ზოგიერთი ხარჯები და შემოსავალი ერთს და იმავე დროს უწერია სხვა და სხვა დათარში, ზოგიერთი კი ცალკე. ერთი სიტყვით ნაშედეგი შემოწმება შედისაგასავალს, განსის ნაშთის ან სკოლის ფულასა და აგრეთვე სკოლის სასჯის შენობის დირეჟულების ყოველდ შეუძლებელი აჩის დათარებს შემოწმებით.“ ამით თავდება მოხსენება.

აქედან აშკარაა, რომ მასწავლებელთა უმთავრესი ბრალდება, ვითომ ბ. ყიფიანს არ ჰქონდეს რიგიანათ და წმინდათ ნაწარმოები შესავალ-გასავალის დათარი“—ერთიანათ და სასეგბით დამტკიცდა. ამაზე ბ. ყიფიანი თავს იმართლებს იმით, რომ სკოლის უფროსებს არაერთარი ანგარიშის ინსტრუქცია არ მოუციათო, ე. ი. წ. კ. სახ. გამკვობას და ქუთაისის საზრუნველო კომიტეტს ბ. ყიფიანი თავის ნებაზე მიუშვით, როგორც და რამდენიც გინდა ისე ხარჯო და ბ. ყიფიანსაც ფართით უსარგებლია ამ მის უფროსთა დაუდგეობით. გამკვობამ, მოისმინა რა რევიზორთა მოხსენება, მონდომა თავისი შეცდომის ახლა მიანიც, თუშეცა გვიან, გასწორება. მან 27 თიბათესს სხდომაზე გადაწვიტა: ქუთაისის სათავად-ახნაურთა სკოლის მასწავლებელი ბ. თ. მთავრიშვილი გადაყვანილ იქნას სენაკის სკოლის გამგეთ ბ. ყიფიანის მაგერე, ხოლო ყიფიანი გადაყვანილ იქნას მთავრიშვილის ალაგას. მასწავლებელი ის. რამიშვილი გადაყვანილ იქნას ბათომში, ხოლო გოგოლაშვილი კაკევეში. ამ განჩინებაზე ხელი უწერიათ: თავმჯდომარის მაიკერ ალ. ქუნიას,

წევრთ: გ. იოსელიანი, ექვ. თაყაიშვილი, გოგებაშვილი, გარსევანაშვილი, კარეკაშვილი და ან. წერეთლისა, ე. ი. გამგეობის უმრავლესობას.

ამ გეგრათ, ინსპექტორი დასჯებს იმიტომ რომ უთავბოლოთ ასრულებდა თავის მოვალეობას, ხოლო მასწავლებლები იმიტომ რომ ეს უთავბოლობა გამოაშკარავეს! მოსალოდნელი იყო ამით მაინც დასრულდებოდა სენაკის სკოლის საქმე და მით სკოლა ჩვეულებრივ კვალიაობში ჩაღებოდა. მარა სწორეთ აქედან იწყება კიდევ მეტი არეულ-დარეულობა. ბ. ყიფიანი და მისი მომხრეები ამხედრდენ გამგეობის წინააღმდეგ და წინააღმდეგ მის გადაწყვეტილებას... მეორე წერილში ჩვენ გავიცნობთ ამ ბრძოლის ამბებს და იმასაც თუ ბ. ყიფიანის წინაშე როგორ მოინახრა ქელი წერა-კითხვის საზ. გამგეობა.

ნ. ჟორდანია.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

დამათ ევროპაში ძალიან გამძირდა პური და აგრეთვე სიმინდი. ამერიკა-ისპანიის ომი და ამერიკაში მოსალოდნელი მოსაკლის ნაკლებობა არის მიზეზები ასეთი დაძვირების, ამან, რასაკვირველია, გამოიწვია ჩვენი სიმინდის ფასის აწევა. ამ ქვათ, როგორც გეტყობინებენ, ფუთი სიმინდი იმერეთში 55 კ. ღირს. ჩვენ ვაფრთხილებთ გამოყვლეთ, ნუ აჩქარდებიან, სიმინდის ფასი კიდევ აიწევს და მარჯვე ღროს მოაუტადონ. ამ ქვათ ლონდონში ფუთი ჩვენი სიმინდი ოთხი აბაზი ღირს. ტელეგრაფები გეტყობინებენ, რომ ყოველგან, მთელ ევროპაში, ამერიკითურთ, სიმინდის ფასი აიწია. სამაგიეროთ პარკის ფასი დაიწევს, რადგანაც საფრანგეთის ფაბრიკანტები ჩივიან ამერიკიდან აღარ გეყავს საქმილობა მუშტარი, ომი-ანაობის მიზეზითო, მაშასადამე წელს ჩვენთვის სიმინდის მოყვანა უფრო სასარგებლო იქნება ვინემ პარკის. პარკის გამოყვლელთ მაინც ეუფრთხეთ დაიკადონ და ომის გათავებას შემდეგ ვაპყდონ, რადგანაც მაშინ უტებ მოაწყვდება ამერიკელი მუშტარი ევროპის აბრეშუმეულთა ფაბრიკებს და პარკის ფასიც აიწევს.

როგორც იწყება ვაზ. Peter. Bk.* მიწათ-მოქმედების სამინისტრო უკვე შედგამია იმ პროექტის განხილვას, რომელიც შეეხება კავკასიის სახელმწიფო გლეხთა სახელმწიფო მიწებით სარგებლობის გაწეს-რიგებას. ეს საკითხი გამოწყველია იმ ვარემოები, რომ დღეს კავკასიის სახელმწიფო გლეხთა შორის მეტათ დიდი უთანაწროობაა მიწით სარ-

გებლობის მხრივ. ერთს ძალიან ცოტა სახელმწიფო მიწა აქვს, მეორეს კი ბევრი. ზოგ მარაში მიწის ეფროობაა, ზოგან კი არა. მარა ამის გაწეს-რიგებისათვის არ მიმართვენ თავისუფალ სახელმწიფო მიწებს რომელიც 150 ათას დენტიონზე მეტია. ეს მიწები რუსეთიდან გადმოსახლებულთათვის არის გადაღებული. გაწეს-რიგება მოხდება ანხართ: იმათ, ვისაც ბევრი სახელმწიფო მიწა აქვს, ჩამოაკლებენ და დაურიგებენ იმათ, ვისაც ცოტა აქვს. თუ როგორ მოახერხებენ ამას—მომავალი გვიჩვენებს.

თელავიდან წერენ ვაზ. იეგორია*, რომ მოუსავლობისაგან დაზარალებულია მთელი კახეთი და დიდი ხანიც არის, რაც იგი ამ ზარალს წვევო. ხოლო, რაც შეეხება 97 წ. დაზარალებულთ, კარეს-პონდენტის სიტყვით ყველაზე დიდ გაჭირებაში ყოფილან შემდეგი სოფლები; ქისტაური, ახაშენი, ზემო ხოდაშენი, აწყური, თალაური, იკოთო, რუის პირი, ახატელი, ხორხელი, ოკიო, შალაური, კისის ხევი, წინანდალი, კონდალი, ქვემო-ხოდაშენი, ვანთაბუშეტი, აყურა, ვანძიანი, კალაური, ბაზიანი, ურიათუბანი, ათთაწა, რაფარეული, შაქიანი, ენისელი, გრემი, საბუე და შილდა. თელავის საქალაქო ყანთარზე კვირა-უქმობით მრავლათ ირევა სოფლის ხალხი, კაც და დედაკაცი, რომლებიც ფუთობით ყიდულობენ ფქვილს. ხშირათ ვეჩითი საცალო (4 კოდ) ფქვილი ნაწილდება 7—8 მყიდველთ შორის... გამოძცეარ პურსაც ყიდულობენ სოფლისავე იმ დედაკაცებისაგან, რომლებსაც პურის ცხოზა და თელავში ყიდვა ხელობათ გაუხდიათ“. ამასთანავე ბევრ სოფელში ავითმყოფობა და სიცილილია ვაზმირებული.

შარშანდელ მოუსავლობისაგან ძრიელ დაზარალებულა აგრეთვე მთელი ქსნის ხეობა და დღუშეთის მახრის შემდეგი სოფლები: ახალგარი, ბოლი, ერედა, ბაზუანი, კარი, წირგოლი, წირი, ზაზარი, ყანჩავეთი, იკოთი, აღვე, გუდაწყერი, ცეზერეთი, საფარბეთი, მონასტერი, დამკნეთის საზოგადოება, ფაქენარი, კოდა, ძველვეი. (იეგორია*.)

სამკურნალო დეპარტამენტში კითხვა აღძრული იმის შესახებ, რომ ქალებსაც მიეცეთ ვაგრა მეფეთი-აქებეთან მოსწავლეებთ შესვლისა და აგრეთვე ფარმაცევტის ხარისხის მიღებისა, როცა ამითვის საჭიროა ვგზამენს დაიჭერენ.

27 აპრილს ზარგარიანის ქარხანაში, რომელიც იმყოფება ვარანკოვის ქუჩაზე, ერთი მუშა (დათკაძე) ციმბირის ჰირით გამხდარა ავით. ავითმყოფი მიხეილის სამკურნალოში წაუყენიათ, როგორც ექი-

მებს აღმოუჩენიათ, ზარგარიანცის ქარხანაში ყოფილად ანტიანტიკარული პირობებია. ციზირის ქირაო მუშას ტყვეებიდან გადადებია. ზარგარიანცის ქარხანაში სრულიად შემთხვევით ამოპოვა თავი. მხოლოდ ალბანმა უწყის როგორ სანიტარულ პირობებში უხდებოდა მუშაობა თფილისის სხვა ფაბრიკა-ქარხნების მუშებს.

ამას წინეთ თფილისის ნოკრებმა და სხვა და სხვა სავაჭროა ღუქნებისა და მალაზიების მოსამსახურეებმა თხოვნა მიართვეს გუბერნატორს იმის შესახებ, რომ კვირა-უქმობით განთავისუფლებული ყოფილიყვენ სამუშაოსაგან, როგორც ახლა გავიგეთ გუბერნატორს მათი თხოვნა შეუწყურარებია და ბრძანებაც მიუცრა სამაზრო სამმართველოსთვის, რომ ნოკრების თხოვნა აღსრულებულ იქმნასო.

რუსეთის ვახუტების სიტყვით, მიწათ-მოქმედების და სახელმწიფო ქონებათა სამინისტროს განუზრახავს განსაკუთრებული სამიწათ მოქმედო ახალშენები დაარსოს კავკასიაში იმ მთიულებისათვის, რომლებიც მხოლოდ საქონლის მოვლა-მუშენებას მისდევენ.

საფოსტო-სატელეგრაფო უწყებას განუზრახავს მოლაპარაკება დაიწყოს სადაც ჯერ არს შესახებ იმისა, რომ გამარჯვებულ იქმნას როგორც საფოსტო კანტონებისა და განყოფილებების რიცხვა, ისე ფოსტატელეგრაფის მოხელეთა რიცხვიც და ამასთანავე შემეორდეს ამ უკანასკნელთა სამუშაო ღირ.

ხუთშაბათს, 30 აპრილს თფილისის სამეურნეო საზოგადოების კრება მოხდა, სადაც ვანილილ იქმნა კითხვა იმის შესახებ, თუ რით დაეხმარონ ამიერკავკასიაში მოუსაფლოებით დაზარალებულთ. კრებამ დაადგინა იშუამდგომლონი: 1) მიეცეს სესხი და დახმარება სასოფლო თანხიდან; 2) განთავისუფლებულ იქმნან „წელ-იმკიდან“. 3) ვაჭრით ჯარობა სახელმწიფო ტყის გაჩენისათვის, 4) დაკლებულ იქმნას ქირანახულს გადატან-გადმოტანის ტარიფი; 4) ნება მიეცეთ უსაიდგლოთ ისარგებლონ სახელმწიფო ტყეებით, 5) განთავისუფლებულ იქმნან სხვა სოფელში სამუშაოზე გაწვევისაგან და დაარსებულ იქმნას განსაკუთრებული კომიტეტი, რომელსაც დაეველებება დაზარალებულთათვის შეწირულების მოგროვება და განაწილება.

ს. ვახანიან (შორანის მახრა) გეწერენ, რომ იქ სამ კაცს, ილ. ი. კიკინაძეს, გ. ს. ალექსიძეს და იოს. დინსარიძეს აღმოუჩენიათ ნაეთი ასი ქვევის სიგრცეზე.

სხენებულ პირთ სურთ ამ საქმის ექსპლოატაცია კაპიტალისტებს მიჰყილონ.

ს. ახალ-ქალაქიდან (გორის მაზრა) წერენ „Нон. Общ.“-ს, რომ თ. თარხნიშვილების მამულში ამ ჟამით იკვლევენ ნაეთს. თუმც ნაეთი ჯერ არ აღმოუჩენიათ, მაგრამ ხელ-შეკრულობა კი იმის შესახებ, თუ რა პირობებით უნდა წარმოებდეს ნაეთის მომავალი ექსპლოატაცია, უკვე დაწერილია.

ახალი ნიხრით ამა წლის 1 მაისიდან ეიღრე შეიცვლებოდადეს, გამომცხვარი ფურნის პური ელირება: პირველი ხარისხისა გირავაჟა 5 კ., მეორე ხარისხ. 4 კ. მესამე ხარისხ. 3 1/2 კ. თონის პური პირველი ხარისხისა 5 1/2 კ., მეორე 4 1/2 კ. მესამე 4 კ. ლავაში პირველი ხარისხისა 7 1/2 კ., მეორე ხარისხისა 4 კ.

ბაკოშიც საგრძობლოთ აწეულა როგორც პურის ისე ხორცის ფასი. გამომცხვარი პურის ფასი იგელა, რაც თფილისში (ახალი ნიხრით). ძროხის ხორცი ღირს პირველი ხარისხისა 10 კ. მეორე ხარ. 9 კ. ცხვრის ხორცი 11 კ.

ჩენი მივიღეთ წერა-კითხვის გამავრცლებელი საზოგადოების 1897 წ. მოქმედების ანგარიში. 19 წელიწადი რაც საზოგადოება არსებობს და წვერნი ამ საანგარიშო წელს ითვლებიან 507; (თერთმეტით ნაკლებია წინანდელზე) საქმეები გაურჩევიათ სწორეთ იმდენი, (346) რამდენიც 1896 წ. თითონ თავმჯდომარე მხოლოდ ორჯელ დასწრებია კრებას. გამგეობის მოქმედება გამოიხატება შემდეგში: 1) საანგარიშო წლის ბოლოს გაუხსნიათ სოფ. გომარეთს (ბოარჩალოს მაზრაში) პირველ დასაწყისი სკოლა. 2) მიუმატებიათ ერთი სამკითველო სოფ. უდისს. (ახალიციხის მაზრაში) არ ვიცით შემთხვევით არის ამორჩეული ეს ადგილი თუ დიდ მოსაზრებას შემდეგ; ამ სამკითხველოდან უნდა მოველოდეთ მეტი სარგებლობის მოტანის ეიღრე სხვა ადგილს. 3) გამოურცია 3 ახალი წიგნი: ა) უჯვილთა შორის, ბ) ამაჟე ცხლეკლასა: სამეფოსა და გ) მეფე კრეკლე და ინგლოჟა ქაღი. ამ სამი წიგნის გამოცემა დაჯდომიათ 840 მ. 49 კ. (498 მ. 89 კ. ელათ დარჩენილია, არა პქეთ გადახდილი) პირველი წიგნის გადასათარგმნელოთ, მის გასაწორებლოთ და საკორექტურით მიუციათ 85 მ. მეორე წიგნის ჰონორარი — 74 მ. 22 კ. და საკორექტურა 46 მ. 28 კ. მესამე წიგნის ჰონორარი არ არი ცალკე აღნიშნული. სკოლების საქმე ამ საანგარიშო წელიწადს იმავე მდგომარეობაში ყოფილა რაც 1896 წ. ხოლო სენაკის სკოლის ბედი

სხვანაირად დატრიალებულა. აქ სამავალითო ბოსტნის, საქორღის და სააბრეშუმოს მაგიერ მასწავლებლების ვადეყვანად გამოყენება და აურზაურია. შემოსავალი 1897 წ. ყოფილა 11,381 მ. 74 კ. მეტი 2,100 მ. ეიღე 1896 წ. მაგრამ დახმარება სკოლათა, ბიბლიოთეკათა და სხვ. გამგეობას აღმოაჩენია მხოლოდ 458 მ. 24 კ. (წინეთ 801 მ. 79 კ.) ნაკლები 343 მ. 55 კ. ანგარიშის ბოლოს მოყვანილთა წყვილთა სრა, ეს ჩვეულება აქაბდისაჲ რომ შემოვლით, ძალიან სასარგებლო იქნებოდა. იქნება ბევრს მოაგონდეს საწვერო ფულის შეტანა. წლიური საზოგადო კრება დანიშნულია 13 მაისს.

ჩვენ მივიღეთ ერთი ახალი წიგნაკი: „სალარო ცოდნისა“, რუსულ-ქართული ენციკლოპედიური ლექსიკონი ივ. როსტომაშვილისა. შეიცავს პირველ ანბანს — ა — ზ. ჩვენ გულ-წრფელად ვერჩევთ ავტორს ამ ლექსიკონის ბეჭედა შეაჩეროს, მისი საფუძველი შეცვალოს, თანამშრომლები მოაწვიოს და ისე განაგრძოს გამოცემა, თვარა ახლა ეს არც რუსისთვის ვარგა და არც ქართველისთვის. ან უნდა იყოს მთლიან რუსულად დაწერილი ან და მთლიან ქართულად და მხოლოდ სიტყვის განსამარტებლად უცხო სიტყვად ჩართული, რაც შეეხება შინაარსს, თავისთავით ცხადია, რომ შეცდომები ძალიან ბევრი უნდა იყოს. მაგ. Ашеба ნიშნავს „თვალისთვის უხილავი ცხოველი“, შესდგება მხოლოდ თბილისშიაღმოსავანს. განა ეს არის მისი დამახასიათებელი თვისებები? მასასადამე ყველაფერი რაც თვალით არ დაინახება და პროტოპლაზმისაგან კი შედგება—ამება ყოფილა, და სხ.

„კვების“ კორექსიონდენციები.

ს. ჭიათურა. როგორც ჩემი წინა წერილიდან დაინახავთ მკითხველი, მიმდინარე წელიწადი ევრაფერი ნაყოფიერი დაუღვა ფახი-ფუხის მოყვარულ ჯიბე-ვაფხვიელ პეტრძებს. უმუხთლო ბედმა მათი ჩარხის ბოზბალი უტკლმა შემოატრიალა. აქამდე მოპარაზე ბელადებს იღი ნაბიჯით უკან დახევა დატყუო, მთ აღმა ფრენას უტყრათ ფრთები შეიკვეცა, ფეხ-ქვეშ ნიადგი გამოეკლათა და დაჩრჩხ იეს, როგორც თევზი რეყვებ. გოაცებული მკითხველი უტკველთ იკითხავს, რა იყო, რა მოხდა ისეთი ღირს-შესანიშნავი ამბავი, რამ შეურყია საფუძველი ბერძნებს, ან რამ დაუფთხო მათ ტკბილი ძილიო? ბევრი აზაფერი! გარდა იმისა რომ ქურდი თხლენბ დაიჭირეს, თელ-სის საკომერტო ბანკმა უღროო დროს გაუგო ჩსენებულ ვაჭბატო-

ნებს აენა-ჩაენა, რის შემდეგაც კრედიტო დაუტყრა და სასტიკათ აღუკრძალა თავის ჯიბეში ხელის ფათური; მაშინ როდესაც მხოლოდ ეს ჰქონდა მათ ხელობათ გადატყულო, ეს შეადგენდა მათ სატრუალო საგანს და ერთით ერთ მათ მისწრაფებას. დახს! კრედიტი დაუხუტრეს და მერე ისიც იმ დროს, როდესაც ის მამაცხონებულები ამას უფრო საჭიროებდნენ, როდესაც მათ მიერ შავი-ქვის გადასახიდად დაბარებული გემო-გემზე მოიდა ფოთის ნავთსადგურს და ამით კენჭი ქეაც ვერ ჩაბარეს. ყველა ამას კიდევ როგორც იქნებოდა გაუძღებდა ბერძნების მხენ გულო, რომ ამას ზედ სხვა ქირი არ დაბოდა. მე მოგახსენებთ ბერძნების წერალ მოვალეებზე. ფულის ასაღებათ ფოთში სიაოფლეთ გაჯერებულნი წერილი მწარამ-ნებლები დიდ საგონებელში ჩააღო დალი ნხოობთ ბერძნებისაგან ფულის აუღებლობამ. მთ მოწყინდათ ამდენი ხნის ლოდინი, გაუმართლებელი დაბირება. ბერძნების წარმოების შეჩერებამ, მათი ბედის ჩარხის უტკლმა მოტრიალებამ ხომ უფრო მწარეთ დააღრა ისინი. ამისთვის ბერძნებისაგან ერთი ტყაუმა მოხრაკულმა ხაღხმა წარსულ კვირას ერთით თავი მოაყარა. დიდხანს ითათბირეს საქმის მოსაგვარებლათ, არჩისგამოარჩის და დებეშით შეტარეს ქეთა-სის სამხედრო გუბერნატორს, ადვოცისენი ამ გაჭირებენ-საგან, გაჯეყულივა გაიძევა ბერძნებმა, ქვა ჩაებარეთ და მის ამოგებას ვერ ვეღირსეთ, გემულდარებით ან ძალა დაატარო ბერძნებს, გაჯესწორდები რაიმი-ნაირათ, ან არა და ენა გეგობამ ჩვენი ჩაბარებული ქვა დავაკეთოთ, არ გავატაროთ და ვაგონში კენჭიც არ ჩაეყრევიოთ, სანამ არ გაჯესწორდებიანო.* ამ გვარევე შინაარსის თხოვნა სსენებულმა პირებმა გაშანშალეს და მიართვეს ქიათურის სამრეწველო ბოქაქლს, ბან ნ. არღიშვილს, რომელმაც თანავტორებით მიიღო დახმარებასაც შეპირდა საზოგადოებას. მეორე დღესვე გუბერნატორის ბძბანებით ქიათურაში ჩამოცდა და შორაპნის მახრის უფროსის თანაშემწე, რომელმაც გამოიკვლია დაწერილობით საქმის მდგომარეობა და შეკრიბა საჭირო ცნობები გუბერნატორის წარსადგენათ.

ამ რიგათ მოვალეები მოწადინებული არიან ბერძნებს ქვა არ გაატარონ სანამ თავის ხვედრს არ განიწლებდნენ. ამავე დროს ბერძნების ქვას თფლისის საკომერტო ბანკიც ებღაუქება. „ბერძნებისაგან ქვა საკომერტო ბანკმა დაიწინდა, რამლის ღირებულება მთლიან გადახდილია. მასასადამე ქვა ბანკს ეკუთვნის, მაზე ვის რა ხელი გაქეთო?“ ეუბნება მოვალეებს ბანკის წარმომადგენელი.

ამნაირათ ბერძნებს ქვებს ჯერ-ჯერობით სულ ორი პატრონი აღმოჩნდა და, ცოტას თუ დავაძლით,

ექვი არაა, კადეე მეორე და მესამე „ორი პატრონი“ გამოუწუნდება.

წერილი შავი ქვის მწარმოებელთა საბუნდუორობით ამ ბოლო დროს ერთი რამ თვალსაჩინო ცვლილება მოხდა, სახელდობს ის რომ აქამდე ინიშნათათი ეღირსებოდა წერილი მწარმოებელთა ნახილი ქვის ლაჩებულების სრულთა აღებას, (ორიოდ-სამიოდენ სავაჭრო სახლს გარდა) ახლა კი, თუმცა მანქანადს შავი-ქვისას იმავე იძლევიან რასაც შარშან იძლეოდენ, (ფუთ ქვაზე ნ კ.) მარა შარშანდელი ნიხიობა წიღის ნაღზე შეიცვალა, ამასთანავე მოემბა სახიობადე ქარბედი მიყიდელი. აწი ბგრძანება კიდევ რომ იშვოვან კრედიტი (როგორც აქამდე ჰქონდათ) ნაღ ფულზე მიყიდვლებს ბრძოლას ვერ გაუწივენ, თუ თითონაც ნაყიდი ქვის ღირებულება მთელთ არ დააირვის (რახედაც ერთობ მწყარათ ბრძანდებინა.) ქვათურასი ორთა შუა რიხებით ამ ყვამთ ქვა ჩამოაქეთ დღეში 60 ათასი ფუთი (კვირაში 360,000 ფ.) მიყიდვლებში პრედიტობს „კუკასისი შავი ქვის ამხანაგობა“ რომელსაც დღეში მისდის 20-იდან 25 ათასამდე ფუთი ქვა შავი ქვის დღევანდელი უწუქეშო მდგომარეობის გაუმჯობესობას ბევრი ტარივის დაკლებით მოკლოდა და დღესაც მოელის. ამს წინეთ გავთვება ამავე მოგებუანს „სატარიფო კომიტეტმა შავი ქვის მწარმოებელთა თხოვნა ტარივის დაკლების შესახებ არ შეიწყინარა“ ამ ამბავმა ბევრს გული შემოჰკაზრა და სასოწარკვეთილებაში ჩააღო, მარა, როგორც ახლანამ გამომდევნა, სატარიფო კომიტეტს ჯერჯერობით ამ საქრ-ბროროტო კითხვის შესახებ საბოლოოთ არაფერიც არ დაუდგენია, ამიტომაც იმედი ქვათურის რკინის გზაზე ტარივის დაკლების შესახებ შავი ქვის მწარმოებელთა შორის არ მომკედარა, მხოლოთ სძინავს. აზრლის პირველ რაცხებში პეტერბურგში ვაგმზავრა ბ-ნი პ. წულუკაძე, რომელიც პეტერბურგშივე მყოფ ბ. ზღაოგიჩიანი ერთათ სამინისტროში წარადგენს დამატებათა ცნობებს და სატარიფო კომიტეტუს სნდამის დრ-ს დარცას შავი-ქვის მწარმოებელთა ინტერესებს. აქვე უნდა მოეხსენოთ რომ, მოლა მასრანდის და მისი ერთ ერთი სიძის დაღუპვის არ იყოს, ტარივის აწვედაწვეით ან შავი ქვის მწარმოებლები დაზარალებდინან, ან მეტრმენი, ტარიფი თუ დაუტლეს იმ შემთხვევაში მეტრმენი რკინის გზას ცილობას ვერ გაუწივენ და ამით მოაკლდებათ ის სარგებლობა, რასაც დღეს-დღეობით ზეტაფონში ქვის გადატანით იღებენ. თუ ტარიფს არ მოაკლდა, ისეც ცუდ პირობებში მყოფ შავი-ქვის მწარმოებელს დედა მანასთან გასწორება მოეღის.

გ. ბერძემე.

ათათმა. მე მივდიოდი ზღვის ნაპირას სადაც ცეცხლის გემები დგანან და იმათ პირდაპირ სხვა და სხვა დაწესებულების და სხვა ამხანაგობის კანტორებისა. იქვე გამართულთა ყავახანები, სადაც განადგებულთა თამაშობა და ყავის სმა. უმეტესათ აქ საღამომობით გროვდება ხალხი და ერთობიან ნარდის ან დოპინოს თამაშობაში; აქ ნახეთ იმისთანა ხალხს, რომელთაც უჭარხველი ფულის შოვნა აქეთ რამე დაწესებულებისაგან და ესერი დღეს აქ აღმებენ. მე აქ თუმცა არ ვიყავი ხშირი სტუმარი, მარა დღეს საღამოს საათის შვიდზე შემთხვევით შემხვდა გავლა და ჩემ თვალს წარმოუდგა წინ არა ჩვეულ ბრივი ხალხი და უდარდელთა დამსხდარი ნარდის მოთამაშებები, არამედ მუშათა გროვა და მათი ყავანი. ერთი ამათგანი განწვე გასულა, ხალხს გამოარბინა, გაიძახის ხელი ხელი და იწყებულა, ღმერთმა დაქციოს მისი ოჯახი, ხელი მომტეხაო. მე აქ შეეწერი და გკითხე, რა დაგემართა მეთქი. — რა დამემართა და ბეთანოეს ჰკითხეო — რა დაგიშავა მან მეთქი? — ეკითხე მე. — რა დამიშავა და მამუშავა ავერ სამი დღეა „პარახოლში“ და კეტიანცას მამლევად ენცხა დაეთეთაო პრიკაშიკი და დღეს ფული უნდა შევეცათ, მგობა სამი კეტიანცია მომეცა და ერთი მომცა თოხმეტი შაური, ორი კი უკანვე გამოიბრუნა; მე ეთფიქრე მეორედვე მიეცემ და მომცემს მეთქი, მივეცი მეორეთ ენცხა კასერაო და ისეთი ჯოხი დამკრა ხელზე, კინაღამ სული ამოშთა ისე შემიწულდა გული, ავერ ვერკა მტკიცო. რა ვიკოდი, თურმე კეტიანცია უკან რომ მომცა დავხანა რაცხა და მეორეთ რომ მივედი, რახე მოდიო და ხელი მომტეხა. ამა სანამდი უნდა უყურა მის ორ კეტიანცას. ამის იმედი ჩქონდა ავიღებ და სახლში წავლ მეთქი, ახლა ესეც არ იძლევა და სანამ ავიღებდემ პირველ კეტიანცის ფული შემოგებარჯება და კიდევ დავჩრებამ დასაქვეშოო. ყველამ იცის ბათუმში ბ. ბეთანოეს ინგლისის გემების დაკლა-დატვირთვა აქეს აღებულნი, კერძო „პარახოლბესაც“ ტვირთებს და კანტორაც აქეს ავერ რამდენიმე წელიწადია, მაგრამ იმასთან მუშას არავითარი დამოკიდებულება არ ჰქონილი, რომ კვირიდან კვირემდის უტკლავს მისი ორი დღის ნამუშავარს. იმან მუშას ყოველ დღე საღამოს უნდა აძლიოს თავის დღიური ჭირა, მაგრამ ის თავს არ იწუხებს ამაზე. თავის მოთხოვნილებას ასწორებს და მუშას რას დაეძებს. ახლა იკითხეთ მუშები რას საშვალობენ. ისინი თავის კეტიანცებს ჰყიდიან იქვე ორ შურ ნაკლებთა და არაფერი რჩებათ...

ა. მ.

სასიკრე, ორ წელიწადზე მეტია მას შემდეგ, რაც აქაურმა ინტელიგენციამ, პატივცემული კნინა ნი-

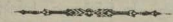
საფრანგეთის მეფე ლუი მეცხრე, წოდებული წმიდა ლუი (1226 - 1270) ათავისუფლებს ტყვეს

ნო წერეთლის თაოსნობით, დაარსა სამკითხველო ბიბლიოთეკა, რომელიც შეადგენს ერთად ერთ ნუგეშს ჩვენი წერა-კითხვის მკაცრდ და შეგნებულ პირობათვის. ყოველ-დღიურ მკითხველთა რიცხვი დაიღო 20—25, მაგრამ ამ უკანასკნელი სამი—ოთხი თვის განმავლობაში, სამწუხაროთ ჩვენდა, იმდენად შემცირდა იგი, რომ ჩვენი ბიბლიოთეკაში სამოთხ კაცზე მეტს ვეღარ იპოვი.

უმთავრესი მიზეზი ამ მკითხველთა რიცხვის შემცირებისა, ჩემის აზრით, უნდა იყოს ის, რომ მრავალნი მათგანი ვრდებიან ბ. გამგეს, ისინი ლამაზობდნენ. ამ უკანასკნელმა ეს სამკითხველო ჩხოვის ასპარეზით გადაქცია. 3—4 თვის განმავლობაში არ გასულა არც ერთი დღე, რომ ბ. ლამაზობდნენ ან არ გაეღიანდნენ რომელიმე მკითხველი უშეგრის ვნით, ან არ ჩაედინოს სხვა რაიმე უწესობა. აი, მაგალითათ: 23, 24 და 25 თებერვლის რიცხვებში და 21 წარსულ მარტს ამა წლისა ბ. ლამაზობდნენ გაღიანდნა უშეგრის ვნით ორი მკითხველი: ბ. ი. ა—ძე და დ. დ—ძე. ამნაირმა გამგის უცნებურა სიტყვებმა იმ ზომამდის გააგულისა ისინი, რომ, ცოტა აკლდა, კინაღამ ხელდახელი ბრძოლა არ გაიმართა თვით სამკითხველოში.

საჭიროა, სამკითხველოს დამაარსებლებმა დროაზგ მიაქციონ ყურადღება ამ გარემოებას.

წევნი სანსერის საერთო-სასჯესო საქაითხველასის ნესტორ ჭკარანი.

კვირიდან კვირამდე.

ღმერთმა ერთი რათ ატონოს, თუ მკარჯან წაწეიდას—ბატონი უღუა მღალაწკაბა—ტაგუგუღმარტუბული „საღარა“—სანარტუბული გომარტეტი—ჭუთათონი საქმიანობა—ია ისტორან.

ღმი ისანის და ამერიკის შორის, პურის დაძვირება ვეროპაში და სიმინდის გაძვირება ჩვენში—აი ამ ერთი კვირის ამბები. იქ, ევროპაში, ხალხი აჯანყებას ახდენს პურის სიძვირის გამო, აქ, იმერეთში, ხალხი სიხარულით აღფრთოვანებულია სიმინდის ფასის აწევის გამო. ჩვენი სიმინდი, დაუარღნილი და აბუზათ აგდებული, კვლავ წელში გაიშართა, გააგრდა და მსოფლიო ბაზრის თავისი ძლიერობისაგან აგრძობინა. და თუ კი მან ერთხელ ეს ალაგი დაიჭირა, მისი იქიდან გადმოგდება, რამდენისამე წლის განმავლობაში მინც, უშუალოდ მელი იქნება. მარა ასეთი ცვლილებისათვის საჭირო ყოფილა ევროპის

ბაზრის ერთიანად შერყევა, ომიანობა და სისხლისღერა ერთ ალაგას, მიმოსვლის და საქონლის გადატან-გადმოტანის შეუწყობება მეორე ალაგას—ერთი სიტყვით საერთო კრიზისი, საერთო არეულ-ღარეულობა. და აი ყველა ეს ახარება იმერეთის ხალხს და იმეს აძლევს ახლა მინც ვუშოვოთ დრო და ამ გაქრებულთ ჩვენი ნაოფლ-ნაშრომი მამასისხლათ მიყიდოთო. და მართლაც, თუცა ჯერ კიდევ ძალიან ძვირათ არ იყიდება, მარა მოსალოდნელა ცოტა ხანში კიდევ უფრო აიწევა ფასში და ის, ვინც დღეს ფულს თერთმეტ შაურათ ჰყიდის, თავში ხელის ცემას მიჰყვება—რატომ გადაეყარე ასე მუქათათო! მამ ხელი მოვიხაროთ ევროპის გაქრებებით! ღმერთმა ერთი რათ ატონოს, თუ მეორე არ წაწეიდას!

მარა მოითმინეთ, არც ისე სახარბილო მდგომარეობაში ვართ. ჩვენში, სიმინდის დაძვირებასთან ერთად, პურიც დაძვირებულა და ეს ხომ შიმშილობაა იმათთვის ვინც პურს ხმარობს და კიდევაც ეს ერთი კვირაა გაიძახიან, შიმშილობაა, შიმშილობააო. განსაკუთრებით ჭირნახული შემოკლებიანთ კახეთში და განჯა-ერენის ზოგ მახრებში. ამას ზედ დაერთო შიმშილობა რუსეთის შიდა გუბერნიების და თვითლისშიც შექნა ფაქაფუცი. ბ. ევლიკამ წაიკითხა ლექცია „სულის გაღმორკატების“ შესახებ რუსეთის გლეხ-კაცების სასარკებლოთ, ხოლო სამეურნეო საზოგადოებამ მთელი ერთი სხდომა მოაწადომა, რა ნიარათ მიეწველოთ ჩვენებურ გაქრებულთო. პირველი იმით იყო შესანიშნავი რომ სულ ჩრეული ქართველი მოღალაწევი დესწერს, ხოლო მეორეს ქართველობა სულ არ დასწრებია თუ კი, რასაკვირველია, საზოგადოების მდიანს და თავმჯდომარეს სახეში არ მივიღებთ. მარა ეს ერთი ქართველიც არ ყოფილა დარწმუნებული იმაში, რაშიაც იქ მყოფი არა ქართველი კაი ხანია დარწმუნებულა. მან ამოიჩემა ჯერ მთავრობამ ოფიციალურათ, ციფრებით, დაემტკიცოს ჩვენი გაქრებულთ მდგომარეობა და მერე ამოვიდგათ ვნაო, რადგანაც ასეთი დამტკიცება და ასეთი ციფრები შეიძლება მეოცე საუკუნეშიაც ვერ შემუშავდეს, მამ მანამდე გუთნის შესახებ ვიამსალათოთ, ხოლო მეგუთნე ხრამში გადაგრეკოთო. ასეთია ქართველ მოღალაწეთა მუშაობა ჩვენი და სხედნიერთ და საწუკეოთ...

ერთ ამ მოღალაწეთაგანამ ამ დღებში ისახელათათი. მართალია ის კაი ხანია მოღალაწეობს თავის თავის სასახელოთ, მარა ეს მოღალაწეობა აი ახლა დაგვირგინა და საზოგადოების წინაშეც მუშებრახივით

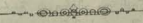
წარდგა. თავის ხანგრძლივ სიცოცხლეში, რაც კი ქვეყანაზე რა-მე კოდნაა, ყველა შეუძენია და ბოლოს ეს ანბანზე დაუწვეია და „სალარო-კოდნისა“ შარაზე გამოუტანა: იყიდეთ და ისწავლეთო. რასაკვირველია მაშინვე ეყოილე და შეეუღლე გულ მოადგინეთ მის შესწავლას. მარა შენი მტერი, მე რანდ დამაფთხო. ჯერ ძნელი გასაგებია ის, თუ ვის, რანაირ მკითხველს გამოადგება ეს ახირებული, „სალარო“. პირველი სიტყვა რუსულია, ხოლო განმარტება ქართული. მაშასადამე რუსი, რომელმაც ქართული არ იცის, ეგრას ვაიგებს შიგ გარდა პირველ სიტყვისა, და ქართელი, რომელმაც რუსული და ისიც ზედ მიწევინით არ იცის, ეკრავებს მონახავს შიგ, გარდა განმარტებისა. მაგ. შენ ვინ და რცოდ რამე საქართველოს შესახებ, აისთების უნდა ეძიო მისი რუსული სახელწოდება—*русина* და; თუ ეს სიტყვა არ იცი, დარჩები ძაღლის საქმელათ, ან უნდა ხელათ ისწავლო ან და „კოდნის სალაროს“ გამოეთხოჭო, აი ამას უწოდებენ ჩვენი მოღვაწენი საზოგადო მოღვაწეობას!

მარა რალა მტრო ამ ერთ მოღვაწეს მიეკუთვნოთ დანდის გვირგვინი. ერთი, თუ არა მეტი, ასეთი გვირგვინი უტკველიათ ეკუთვნის მოღვაწეთა მთელ გუნდს, რომელმაც თავის თავს „საიუბილეო კომიტეტი“ დაარქვა და სხდომის სხდომაზე მართავს. სალაპარაკო სავანია თ. ილია ჭავჭავაძის იუბილის გადახდა; აგრ სამი თვეა ამაზე სჯიან, ბასობენ და დღემდე არა გამოვიდარა გარდა გადადების და გადადებისა. ჯერ იყო და აპრილში დანიშნა საიუბილეო დღე, მეტე აპრილი აღარ მოეწონათ, უთუოთ კვიმტრ თვეა, და მისასთვის გადადევს, ახლა აღარც მისი ნოწონებითა—უთუოთ სავარდო თვეა და გადაუღვიათ... როდისთვის? ეს არც ამ ახირებულ კომიტეტმა იცის; უთუოთ ერთი საიუბილეო თვე უნდა გამოიგონონ და წელიწადი 13 თვეთ გახადონ, და ეს, მოგეხსენებათ, ასე ადვილი არ არის. არა, ქართველი ნაფიც-მოღვაწეთა მოღვაწეობა ძალათ მოღვაწეობაა და მეტი არაფერი. ამს არც სული აქვს და არც გული, არც რწმენა თავის საქმეში და არც პირდაპირობა ერთმანეთთან. თეჯარა რაყო ამდენა ხალხის ამდენი წყალის ნაყეა თუ არა ფარისელოლორი ჩმახეა. და სადაც ყოველივე თვალთშეპყობაზეა აწმენებული, იქ საქმიანობას ძირი აქვს გაპოთხრილი. აი ეს არის საზოგადო მოღვაწეთა საზოგადო მოღვაწეობა!

არ იფიქროთ ეს მხოლოდ თვლისში იყოს, ხო-

ლო ჰროვინციის მოღვაწენი კი მაგალითის იძლეოდენ... დაბ, მაგალითის იძლევიან, მარა არა საზოგადო მოღვაწეობის, არამედ პირად ფართო-ფურთოობის და შენ-ჩემობისას მაშ რა არის ქუთაისის „ვეფქართა“ გაუთავებელი ქიშპობა თუ არა ნიშნში ქუთათური უთავ-ბოლოობის. რანაირი ამხანაგობა იქ, სადაც თავმჯდომარე ამხანაგთ არ ცნობს, და ამხანაგნი თავმჯდომარეს, პირველი ამბ-ბს მე და ჩემი მეკობრები ვართ რაცა ვართ, სხვები ვინა ურნასართო, ხოლო მეორენი აცხადებენ: თავმჯდომარე მისი გამგეობით გაუქმებულია, უვლენა აღარაფრის აქვს და, თუ კიდევ ამ უფლებას თოვისებს, ეს დჩემებაა, ძალათ თავმჯდომარეობაა და მეტი არაფერიო! (Черном. Вестник № 93). ერთი საამხანაგო ფაბრიკის ძალათ ჰვეტს, მეორე სასამართლოში მიჩბის და იქ ეძიებს ამხანაგურ გრძნობის მოპოვებას. ასეთია ქუთათური საქმიანობა, ასეთია ჩვენი მოღვაწეთა მოღვაწეობა!

თუ კი ჩვენი მოღვაწეები ასე მოღვაწეობენ, რალა გასაკვირველია სხვისი მოღვაწენი ჩვენ შესახებ ასევე მოღვაწეობდენ. მოგეხსენებათ, თფილისის თავემ განზრახა თფილისის ისტორიას შედენა ჩვენი ქვეყნის რუსეთთან შეერთების ასი წლის გამო, ე ი. წიგნი უნდა იყოს საიუბილეო და აი ამას წინეთ შეკრიბა რამდენიმე ვითამ და ისტორიის მკვლევარი პირები ზ დაიწყეს თათბირი.—თფილისის ისტორია უნდა შედგეს აღმამადნანის დროდან დღევანდლამდეო, — თქვა ერთმა.—ჰო ჩინებული, ჩინებულოო, მოუწონეს ამხანაგებმა და ბოლოს კომიტეტი აირჩიეს პლანის სისრულეში მოსაყენათ, და მეტე ეს იქნება თფილისის ისტორია? აღამამადნანმა ქალაქი დანგრია გასულ-საუკუნის დამდეგს, ხოლო ამ საუკუნის დამდეგს კი ბ. ქალაქის თავის და მისი დამქაშთა მეოლებით აუყვდა—აი თავი და ბოლო ამ საარაკო ისტორიის! არა, ეს ისევე ქალაქის საბჭომ შეინახოს თავის არხეში, ჩვენ არაუარათ არ გამოგვაადგება ..

ნ ა ტ ვ რ ა .

(გუმლენი აჯაის)

ჰ, რატომ არ ვარ ფრინელი და არ მასხია ფრთებო, რომ მართლათ შევიფთხრილო, გადავიარო მთებოა..

გაფრინდე, გაფინავარლო, ავარდე მალა, შორს, ცაში,

სადაც არ სუფევს წყელიაღი და ვარსკვლავთ გააქვით კაშკაში;

სადაც სულს არ შემოხუთავს წყელი დაზმული მტერი და, დაკოდისა, გამკურნავს წმიდა უმანკო ჰაერის..

გაფურცლდა იქით, სიდანაც მოდის ვარსკვლავი დიდი, რომელსაც ახლავს ბრწყინვალე სასურველი „განთიადი“ რომლის სხივითაც ჩვენ მხარეს უნდა ამოვრდეს წყელიაღი...

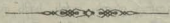
რომ იმ დაწყებულ ბურუსსა, რომელიც წინ ეფარება და რომლის ძალით ჩვენ მხარეს მისს სხივი არ ეკარება, —

შემოგვკრა ფრთები ძლიერათ, ზედ შევიანთხია ნაღელი... გაფუანტო, რომ მთელ ქვეყანას მსწრაფლ მოეფინოს ნათელი..

თუმცა ამბობენ: „ერთგვარი თვისება აქვს იმ ვარსკვლავსა: ვინც მასთან უფრო ახლოა, თვისი სხივებით მოჰკლავსო“...

მაგრამ რა? მე ეს მიზეზი ვერვით შემოვიცილს გუნებას: სჯობს ერთხელ ხილვა სინათლის მულად სინდნლის ყურებას...

ბ. დავითაშვილი.

მამა მამარაშვილის წერილი. 1)

წემო-ქართლი. ნოჲ ყოვლანაის წრდილ და ჩემი მასხისი, მდგომარე მარტის 17-ს მივიღე „კვალის“ რედაქციისაგან წერილი, რომელშიაც მწერს ბ-ნი ე. წ. ყორანია შემდეგს: „12 მარტი. დიდათ პატივ-ცემული მამაო ისიდორე! „კვალის“ რედაქცია მოგ-მართათ თქვენი, როგორც ს. ბრილის მღვდელს და ადგილობრივი გარემოების მკოდნეს, და გთხოვთ გეკონობოთ: პირველათ, ჩამოდენათ მართალი იყო

„კვალის“ მეცხრე ნომერში მოათავსებული ამბები ბრილელთა შესახებ? მეორეთ, რა ნაირ დამოკიდებულობაში არიან დღეს ბრილის გოგებები და თ. დიასამიძე ერთმანეთთან? მესამეთ, რა საშუალებებს რაცხთ თქვენი საუკეთესოთ მათ შესარჩევლათ? იმედი გვაქვს რაც შეიძლება ადრე გვიპასუხებთ ამ კითხვებზე და მით სამსახურს ვაუწყებთ ამ საქმეს. ამასთანავე ჩვენ თქვენი ვინაობა გავაცანეს, როგორც მიუდგომელი და მართალი პირი. იმედია არაფერს დაფარათ და ყოველიფერს სიმართლის სასწრაფზე დადგმულს გვეკონობებთ.

დაეშთები თქვენი პატივისმცემელი „კვალის“ რედაქციის თანამშრომელი ნოჲ ყორანია“.

მეც, როგორც ადგილობრივი მღვდელი და გარემოების მკოდნე ბრილელი გლეხების და მებატონისა, ბ. ყორანიას კითხვებზე აღვირებ საზოგადოების წინაშე ყოველსავე სიმართლეს: ვუპასუხებ პირველ კითხვას: ჩამოდენათ მართალი იყო „კვალის“ მეცხრე ნომერში მოათავსებული ამბები ბრილელთა შესახებ?“

— ბრილელების უბედური მდგომარეობა ეს მეექვსე წელიწადია გძლდებდა; მიზეზი ამ გვირგვინ-მარცობისა და დაცემისა არის თითონ ბრილელების ქცევა. ბრილელი ხალხი ცოტა ამაყნი არიან და თავისი თავებდური ქცევით მებატონეს, განსვენებულ ნიკოლოზს დიასამიძეს, თავი მოაბეზრეს, რამაც დიდი უსამართლოა გამოიწვია ბატონსა და გლეხთ შორის; მეგრე, როგორც მოკვებუნებათ, ახლანდელი „აბლაკატებიც“ ხელს უწყობენ უმეცარ ხალხს და თავის ცბიერი ენით აყენებენ მრულე გზაზე და ლუბავენი საწყალ გლეხებს გლეხიც იმათთან პირში მაქებართ უფრო უკლებს ყურს, ვინც მურგს უკან მაქებართ, შემდეგ, „აბლაკატებრს“ ჩაგონებულნი გლეხნი გაიძახიან: „კანონი და სამართალიო.“ ბრილელმა გლეხებმაც შეითვისეს „კანონის და სიმართლის“ ძახლი მებატონეს წინაშე და უწყევდენ განსვენებულს წინააღმდეგობას; მეც თვით ბევრჯელ შევსწრებივარ

გლეხთადმი მოსაუბრეს განსვენებულ ნიკოლოზს, რომელსაც უთხოვინია ხალხისათვის: „დანებეთ თავი საჩივარს, ნუ ასდევთ ბოროტ ენებს, ნუ ხართ შეუწყვენი, თარემ კანონი და სამართალი მე ზარალს არ მომცემს და თქვენი თავს კი დაიღუბათო.“ მაგრამ ბრილელ გლეხებზე არ იმოქმედა ამან და თავის მიმართულებას ადგენ. ამას შემდეგ ნოჲყვე მე ბატონესა და გლეხთა შორის განუწყვეტელი საჩივარი, კისშობა, ჩანწების გამრავლება სასახლემში და ცემა ბრილელ გლეხებისა, საქონლის დაჭერა, ლარების ხოცვა და სხუ... ამ მოქმედების დროს ხალხი გაიძახოდა: „სიკვდილი სჯობია ამ უბედურობას,

1) ეს წერილი ავტორს „ნინოის ფურცლას“ რედაქციამე ეკავე ზეგანა, მარცხედანანც იქ ვერ დაიბეჭდა, წიგნ გამოგვეცა დასაბეჭდათ.

„კატარღა“ და ციმბირი ხომ ჩვენთვის სამოთხეაო“ და სხე... ამგვარმა მუღმიმმა ძახილმა ააზართიან ჩენი პატიოსანი ნიკოლოზს დიასამიძის მკვლელნი და საზღუდოთა გამოასალმეს წუთისიფელს თავის მებატარუნ ნიკოლოზს...

შემდეგ ნიკოლოზისა, როგორც უმცროსი, სახლის ყურის მგდებლათ დარჩა, თავისი ქვეშევრდომებით, (ჩანჩებით) უმცროსი ყმაწვილი კოსტანტინე დიასამიძე და, როგორც ამასთანავე გამოუცდელმა, წარმოიღვინა თვალ წინ წმობედი მამის საქციელი გლეხებისადმი და ზეციურს მამის მიცემულ „მცნებასაგთ“ დიწყო იმავე საქცილებს მტკიცეთ შესრულება, იმ მიზნით უფრო, რომ მას მშობელი მამა მოუკლეს და სამაგიეროთ სჯის მათ; მე დარწმუნებული ვარ, რომ ხსენებული უდიერი მოქმედება არც კი იცის უფროსმა მემკვიდრე გრიგოლმა; ეს იქიდან ვიცი, რომ ამ ცოტა ხნის წინათ თვით ბრილელმა გლეხებმა მიხივის, „შუამდგომლობა გამეწია გრ-გოლთან და შემეჩირებინა; მეც, როგორც მათი სულიერი მამა, მოვიწაღინე მშვიდობის ჩამოგდება და ვიახელით ქ. თთილისში ბ. გრიგოლთან, რომელსაც ეუფაზე მიზანი ჩემი მისვლისა.. ბ. გრიგოლმა მიპასუხა: „როგორც შენ გნებავს ისე გავაფრთხილებ საქმეს ბრილელ გლეხებთან, მხოლოდ ჯერ ძველი დარჩენილი „ნედლომკვიძი“ ჩამაბარონო და მერე ახალი იყვესო.“ შემდეგ აწის ხსენებული უწყისა საქციელები ეუფაზე და როგორც თითონ, ისე ოჯახის წევრმა ვაოცებით ვიციკირეეს და აღმითქვეს ყოველივეს მოსპობა. რაც შეეხება წყაროს დაეცტვის, სიმართლეს მოკლებულია და ერთი ქართული ანდრისა არ იყოს: „ტაშტი გატუდა, კი არ ეატუდა ხმა გაეარადა“ სწორეთ ასე მოხდა ამ წყაროს შესახებ ხმის ვაერცელები; ბრილელი გლეხების ბეშმები ცოტა უსუფთოთ ეტკეოდენ ამ წყაროს და ნაპირზე სერიდენ ნაელოთ, ისე, რომ კაცს შეეზიზღებოდა წყაროსთან მისვლა. ეს რომ ნახა ჩენმა მებატარუნმა კოსტანტინემ, ბავშვის ჯავრობა დაუწყო და უთარა: წყაროზე აღარ მოგშეებოთ, არც დასაღვეთ და არც ასამებლათ თუ კიდევ ისე ვიქნითაო.“ აქედან გავარდა ხმა, წყაროზე აღარ გვიშებენ, დაევიეტესო.

რაც შეეხება ბრილელების ნათესების (ყანების) საქონლიდან განადგურებას, მართალი ვახლავთ. შოგოზებს, ვისაც ძველი ემართა რამე, აღარ დაანებეს, რომ გველწუნათ და ზოგს ვალეწილი ბზეც არ დაანებეს. ჭირანხული რომ მიწინდრათ ხდებოდა, პატრონები დღიურათ სოფელ სოფელ მუშაობდენ.

რაც შეეხება, ცხენის დაჭერას, გაბერებებს და პატრონის ჯიგოლივით ცემას, მოკლებულია სრულ

ქეშმარტებას, მხოლოდ იმის მოწამე კი ვახლავართ, რომ თვით ცხენის პატრონმა რამდენჯერმე იჩილა მამასახლისთან, პატარა „ქიაზმა“ მაკე ცხენი წამართვა და არ მადლეს, სანამ საბაღახოს არ მოიტან დღემო თითო მანეთისა.

მოკლე ვთხავს: „რა ნიარ დამოკიდებულებაში არიან დღეს პრილის გლეხები და თ. დიასამიძეები ერთმანეთთან?“

ეუპასუხებ „ქეალის“ რედაქციას სახელოვანი პოეტის სიტყვებით:

„გული მიწუსს, სულღ მასთან ღონდას,
თავსა ვასულ, ფაქრება ან მშორდას“...

დღეს სწორეთ ამ მდგომარეობაში ვახლავართ ბრილელთა შემეყრედ და არ ვიცი რა პასუხი მოვახსენო მკითხველ საზოგადოებას; სიყვარულით და სიბრალულით გამსჭვალულმა, არ ვიცი თუ რა ვთქვა! ვერ დამიხორჩილებია ვერც გული, ვერც სული, ვერც თვლი და უფრო ნამეტნავათ ფიქრები, ამისათვის ეანებებ თავს ამ კითხვას და გადავივარ მესამე კითხვაზე: „რა საშუალებებს რაცხთ თქვენ საუკეთესოთ მათ შესარიცხებლათ?“

ამ კითხვაზე მოვახსენებ ჩემ საკუთარ აზრს: რომ გლეხთა და მებატარუნთა შერაკება და მშვიდობა ჩამოვარდეს, საჭიროა შემდეგი ზომები:

1) ბ. დიასამიძეებთან პირდაპირ და არა ზურგთ უკან ლაპარაკი, რადგან თვით ბ. დიასამიძეებს ბევრი ჰყავთ პირში მაქებელნი და ზურგთ უკან მძაგებელნი.

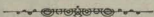
2) ბრილელი გლეხების დაყვება და დამშვიდება მამა-შვილურათ და არა ტუტსევა გინებით, რადგან საზოგადოთ გლეხნი შეუწყმენელი არიან და საჭიროა მათთვის მშვიდობიანათ და დარიცხებით ლაპარაკი.

3) საბატონოთ გარდასახალის იმ წესათ მოთხვნა, როგორც ერთს, ორს, სამს და ასს... მებატონეს აძლევენ... ყველა ამისთანაებით არას ვხით არ შეიძლება, რომ მებატარუნთა და ხალხს შუა მშვიდობა და სიყვარული არ ჩამოვარდეს და არ გამართლდეს პოეტის ნათქვამი სიტყვები: „რც შუგს და მტრობას დაჟუტკვავთ, ის სიყვარულს და მეგობრობას აუშენებთა“...

გარდა ამისა, ხალხს უფრო აღლევებს და სიბრიკვეზე ათამამებს ვაზეთში ვაზვიადებული ზოგიერთი ამბები, ერთი სიტყვით, დიდი საქმე ჰგონიოთ ხალხს ვაზეთში დაწერა და ამასთანავე თავის გამართლება; ერთი ბრილელთაგანი თუნიმე ბაქიაობდა: „დაიცა შეილო! მე რომ ჩაჩანა ტუიდან გამომიფრინა და მიმტყუა კიდევ, ერთი ისიც ჩაევალებიო ნო ვაზეთშია? ტხს... „ქეალის“ კარგისანდენციები

არაშენიანებს გლენებს თავხედურ სიტყვებს და ეს, რაც სიძულვილის არ გამოაწვევს გლენთა და მებატონეთა შორის, სხვას არაფერს გააჩინებს. 2)

აღს სამრეკლოს მღვდელი ისაიდორე მკჷრასჷკილი.

ჩვენებური უგზო-უტკელობა.

(ი-ნ დასწრეთაგანის შენიშვნის გამო).

წავიციებთ „კვალის“ მე-14 ნომერში შენიშვნა ბ. „დასწრეთაგანისა“, მებაგრეშუმეთა პირველი ამხანაგობის საზოგადო კრების შესახებ და ძალიან მწიბურთა გამახსენდა „კვალ“-სავე მეცამეტე ნომერში დაბეჭდილი წერილი ბ. ე-რ-ის: „საზოგადო საქმე ჩვენში“. პატრიცმული ატორია ამ უკანასკნელი წერილისა ქართველების დღევანდელ განთქმულ „სინაზ-მაცს“, „დაუდგეობას“, „უენერგობას“ და „გულსიკობას“ საზოგადო საქმეებში, სამართლიანთა აბრალებს მათ ღპრინციპობას და დასკენის: მტვიცრწმენის უწინდლას იმის შესახებ, რომ გემსახურებით საზოგადოებრივ ინტერესებს, ე. ი. სრულად უზრინდობას, აძლიერებს ჩვენში უკვდა ზემო ჩამოთვლილ თვისებას და ჭაბდას საზოგადო უთაურობასო“.

თანამათ ამ წერილისა, ბ-ნ დასწრეთაგანს არა აქვს წარმოადგენილი, თუ რა პრინციპს ემსახურება მებაგრეშუმეთა ამხანაგობა, ან ცდილობს მაინც, რომ ემსახურას. რომ ეს ასეა, ამას ქვევით მისივე წერილიდან დღენახეთ, მანამდის კი გაეკადნიერდებით და ვიტყვით, რომ დასწრეთაგანი თავის შენიშვნაში დღლატობს თვით პრინციპთა პრინციპს: სიმართლეს, ჭეშმარიტებას.

2) მამ მკჷრასჷკილის წერილი სრულად ამტვიცნებს იმ უმაყრეს ფაქტებს, რომელიც ჩვენ „კვალში“ გვქონდა დასტამბული. რასაკერძადაც, როგორც სუდოერი მამ, ფრთხილობს ეოკლეიკე ისე შიდადამრ ადაბროს, როგორათაც ეს უბრლო კორესპონდენტს შეჭურის. ჩვენ კარგათ გვესმის მისი მდგომარეობა და რაც თქვა ისიც საკმარისა სიმაბრალის გასაკუბათ. ხოლო რაც შეეკება მის შეხედულებას გაზეთის დანაშაულებასზე, ჩვენ ან ვუთახსნივით. გაზეთი სწორეთ იმიტომ არის გაჩენილი რომ საზოგადოებას ეოკლეიკე სიმაბრალე აუწყოას. გარდა იმის, მის შემდეგ, რაც გაზეთში გამოამკარაჷდა ეს ამბები, ბრძელათ და მკატორეს შორის, როგორც ტრეობულდობთ, უკეთესი განწოხობდებ ჩამოკარდა. ერთი სიტყვით აქვს როგორც უკვლავ საჭიროა მეტი სინათლე და არა ამ სინათლის დეკნა.

ნ. ჯ.

1) პირველი მისი შენიშვნა გვეუბნება: „ამ ბოლო დროს საზოგადოება შედრკა, უკან ხევა დაიწყო და ამხანაგობას უნდოთ შეხედლა“. ბოლოს თამამათ წინაწარმეტყველობს: „ერთი ასეთი წელიწადი კიდევ და ამხანაგობა დაიხურება“. რა საბუთები აქვს ხელი დამსწრეთაგანს, რომ ასე უწინაშათ უქალის ამხანაგობას დახურვასაც კი, როცა საქმე სულ წინააღმდეგს გვეუბნება—ეს მარტო მას ცოცდინება!

2) „კრებას ხალხი ცოტა დავსწროვო“. ოთხასამდე წერიკი ამხანაგობისა, კრებაზე საიდან სად მოსულდები, ძლიერ ცოტათ მოჩენდება! „გამგეს არ მოუწვევია წვერნი, არც განცხადდები, არც უწყებებითო“. სხვებს რომ თავი დავანებოთ, თითონ დამსწრეთაგანმა საიდან შეიტყო მამ კრების დღე? კრებას დავსწრო საზოგადოება შემდეგი სხვა-და-სხვა ადგილებიდან: სს ქვემო ქვიტირი, ღანირი, კულაში, სამტრედია, საჭილაო, ეწერი იანეთი, ბაში, საყულია, ზემო ქვიტირი, ფარცხანაყანები, მაღლაკი, წყალტუბო, გეოშტობი, ჩუენში, მთხოჯი და სხ. რომ არ დავასახელოთ კუხის, ვუბის და ივანდილის მანლობელი სოფლები: ხონი, საწულუკიძეო, კონტუათი, გონა და დიდი ჯიბაში—მაინც კიდევ თქვენსმეტი ვაჩუე სოფლები გამოადება, საიდანაც გვეწვიენ წვერნი ამხანაგობისა.

3) „სარეიზოო კომისიას არავითარი მოხსენება არ წარმოუდგენია კრებისათვისო“. ბარემ ეთქვა: სარეიზოო კომისია არ დასწრებია კრებასო! წლიური ანგარიში ამხანაგობისა, შედგენილი ვამგესავან და განხილული და საქმესთან შემოწმებული სარეიზოო კომისიისაგან, ვისი წარმოადგენილი იყო, თუ არ კომისიისა? უმისოთ კრება როგორ დამტკიცებდა ანგარიშს?

4) „გამგე და სარეიზოო კომისია იმას კი გვეფიცებოდნენ, რომ კერძო კრებებზე ძლიერი ვაცხარებული შეტაკება გვექონდა ურთიერთ შორისო და არ ვიცით კი რისთვის; რაზე, რატომ“. აკი მოახსენდა კრებას გამგემ, რომ სარეიზოო კომისია მთლათ ვერ დავითანხმეთ, რათა მეტი ყურადღება მიქცეოდა მწარმოებლების მოგების განაწილებასო და თვით კრებაში წარმოთქვა ზოგიერთმა წვერმა კომისიისამ საკუთარი აზრი საქამათო კითხვის შესახებ? მამ რილასთვის დაჭირდა დამსწრეთაგანს ჩამწკრივება ასე ღამაში სიტყვებისა: „რისთვის“ „რაზე“ „რატომ“?!

5) „არ შემიძლია იმ საღაროს პასუხის მებეგელი ვინაე, რომელშიაც ცველანი ხელებს აფათურებინო“, აღაპარაკებს ამ სიტყვებს დამსწრეთაგანი მოღარეს ამხანაგობისას, მი. კ. ცუკარეიშვილს, რომელიც გულშიაც კი არ გაუტარებია ეს ეთქვა კრე-

ბისათვის. მან თხავა კრებას, რომ მისთვის თანა-
შემწე მიეცათ. გამგემ უპასუხა: თქვენ თითონ დი-
ნიშნით თანაშემწე, ვისაც ენდობოდითო. ეს იწყინა
მ. ც — ლმა, როგორც მეტათ მართაობა, მაგრამ ფი-
ცხი ხასიათის კაცმა. აი სწორეთ ამ უსაკუთრელს
ინციდენტის მოწამე* უოფილა დამსწრეთაგანი!!

წ) გამგე უკადრისათვის იხსენიებდა არა მწარმო-
ებელთ, ფულიან ამხანაგებსაო, გუწამებს დამსწრე-
თაგანი და დილადყოფს ჩვენი პირით: „შორს ჩვენგან
არა მწარმოებელიო!“ მე რომ უკადრისათ არ მიხ-
სენებია ამხანაგობის არც ერთი წევრთაგანი, ამის
მოწამე ერთის წინააღმდეგ ითხასი მკყანს. ესეც რომ
არ იყოს, რა მიზნისთვის უნდა გუწყენინებია ჩვენ
არა მწარმოებელთათვის? რა დაუშავეს იმათ ამხანა-
გობას, ან პირადთ მე, ვარდა ხელის შეწყობისა,
დახმარებისა, ნდობისა? ეს ხომ ჩვენი, პირიქით, ხმა
მაილა აღვიბრათ კრებაში და გამოეტქვით ის ინ-
დი, რომ არა მწარმოებელი, დღეს არა — ხედავ, მწა-
რობებელნი ვახდებიან და ყოველ შემთხვევაში გულს
არ აიყრიან ამხანაგობაზე საერთო ჩვენი მიზნის მისა-
ღწევათ მეთქი, რომელი მიზანიც, ჩვენდა სამწუხაროთ,
ვერ გაურკვევია ბ. დამსწრეთაგანს.

იგი ფიქრებს, რომ ჩვენი ომი აფუტებთ ფუ-
ლიან კაცებს, პირადთ: პეტრეს, მათეს, ივანეს და
სხვთა. ამიტომ წერს: „გეგირკს, რომელ ფულია-
ნებს ებრძვის გამგე. ამხანაგობაში ბევრნი არ არიან
ფულიანები და ბევრი პაის მქონებელი უმეტესი ნა-
წილი მწარმოებელი არიანო“. საჭიროა სამუდამოთ
გეგვივით, რომ აქ დავა ამხანაგობის პრინციპზე, დე-
და აზრზე არის, რომლის მიღება თუ უარყოფა,
ასე თუ ისე დაატრიალებს ამხანაგობის ჩარხს მომა-
ვალში. დავეთანხმეთ დამსწრეთაგანს, რომ ამხანა-
გობას შევადგინებ არა თუ უმთავრესათ მწარმოებელ-
ნი, პირიქით, მარტო მწარმოებელნი, ასე რომ, არა
მწარმოებელი, ეთქვით, ერთიც არ გვიჩვენია. ამ მწა-
რობებლებმა შევადგინეთ თანხა, ეთქვით, ცხრაშეტი
ათასი მანეთი, რომელიც დღეს აქვს ჩვენი ამხანაგო-
ბას, წილის ფულათ. ამ თანხიდან ზოგს თითო პაი
აქვს შეძენილი, ზოგს ორი, ზოგს ათი — ემძლებესა-
და-გვარათ. მოვიტანეთ ყველამ ჩვენი-ჩვენი ნაწარმოე-
ბი დაყავით: ზოგმა ერთი ფუთი პარკი, ზოგმა ორი
და ზოგმა ათი, ვინც როგორც კასარჯა და როგორც
მოსავალი მიიღო; გაეყიდეთ ნაწარმოები და დარქმე-
ულ (ნომინალ.) ფასზე შედგები ავიღეთ, ეთქვით,
ათა ათასი მანეთი, კითხვა არის, თუ როგორ უნდა
გავიწყოთ ეს ფული მოწამეფლეთა შორის. ვის
ეკუთნოთ უპირატესობა — კაპიტალს თუ ნაწარმო-
ებს? თუ ნაწარმოებს მივხედეთ, მე, ათი ფუთი პარ-
კის მომტანს და ერთი პაის პატრონს, მერგება ათი

თქვენოდენი, რომელმაც ერთი ფუთი პარკი მოიტან-
ნით და პაი ათი გაქვთ შეძენილი, აგრეთვე მეორე
მხრით, რუ თუ ერთი და იგივეა, პაებზე გავანაწი-
ლებთ მოგებას, თუ ნაწარმოებზე, მაშინაც კი, რა-
ცა ამხანაგობა მარტო მწარმოებელთაგან შედგება? რა
ითქმის იმ შემთხვევაზე, როცა ამხანაგობა შედგება არა
მწარმოებელთაგანაც. ნათქვამიდან ცხადი არის, რომ
ჩვენ არ ვარჩევთ მწარმოებლებს და არა მწარმოებ-
ლებს, წარმოადგენილი გვაქვს მხოლოდ ორი უსუ-
ლო საგანი: ნაწარმოები და ფული და ამათ უნდა
გაიანაწილონ მოგება, რომელიც მიიღეს ერთათ შორ-
ის დროს და გვიჩვენა რომ განაწილებს დროს ერთ-
მა მეორე არ დანაგრავს.

ამხანაგობას ცხაურებამ დაანახვა, რომ მას და-
სუჯვლათ არ ჩაუვლის უთავბოლოთ არცა ამ ორი
პრინციპსა... მთავრობისაგან დამტყიცებულმა სამე-
ურნეო ამხანაგობათა სანიმუშო წესდებამაც აღიარა
ნაწარმოები თუ მონაწილეთ მოგებაში და ჩვენი ნა-
ვკადნიერდით, რომ ამხანაგობის საზოგადო კრებისა-
თვის გვეჩინა მოგებაში მონაწილეთ, პაებთან ერ-
თათ, ნაწარმოებიც ეცნოთ. კრებამაც უსუყამნათ
მიიღო ეს წინადადება და თერთმეტ მანეთათ მიღე-
ბულ ფუთ პარკს დიდიდენდათ 60 კ არკუნა, ხოლო
ფულს 10% (თუმცაზე ერთი მანეთი).

დღეს ამხანაგობის სხეულს, ასე ეთქვით, აეცრა
ეს აზრი, რამელმაც იგი სამუდამოთ უნდა გააჯან-
მრთელოს, უენებლჯკოს... ყველა გავებული წევრი
საზოგადოებია მოვალეა ვაუადილოს შეთვისება
ამ აზრისა როგორც მწარმოებელთ, ისე არა მწარ-
მოებელთაც, თუ ათასი ცილის წამებით აღვილი სა-
ქმე გააძნელოს და გააზვიადოს? *)

ნ. წერეთელი.

*) ბ. ნ. წერეთელი ვერ ანდგევს ჩვენი კორპორა-
ციის ამ უმთავრეს პრინციპს, რომ მთელი ამხანაგო-
ბის საქმეები, წესდების შექვე და სს. სულ დაწესა-
ბე საათში გაათავება კრებასო. ასე ნაწარმოეთ საძის
რეგანათ მოწყომა, რასაგვირგვლით, შეკლებულიც არის.
ვერ ანდგევს აგრეთვე ვერ სხვა უფრო წარად შენიშ-
ვნებსაც, ხოლო მწარმოებელთა ინტერესების დაცვაში
ჩვენ სრულად ვეთანხმებით ნ. წერეთელს. ჩვენი აზრით
პირველი გამოვადგულ ამხანაგს მეტი თუ არა თანხაზე დი-
ვიდგანდ მაინც უნდა მიეცეს პაის პატრონთან ერთათ.
ეს გამადიკრეს პირველ წარმოებას და პაის წინააღმდეგ
ანდ ჩვენი კორპორაციის იქნება.

„მალულთობიან“.

(დასასრული) *

V.

მთერა ღამე იყო. მარტო ვარსკვლავები ციციმებდნენ. ახსიანდ ქრამული არ მოისმოდა. ერმალომ და პეტრიამ ახლა შეურჩიეს მარჯვე დრო თავის განზრახულის სისრულეში მოყვანას. — წაიღეს საარაყე ქვაბები ერთ მიურუებულ ლეღში, იქვე მიხილეს გამოსახდელი მყავე და შეუღდენ ხდას. ფოთლის ყოველ გაშრიალემაზე მათ გული უძტვრდათ, მაგრამ ჯერ არაიენ ჩანდა. გამომხდელები მალ-მალ შინჯავდენ თბილ არას. ამ შინჯვაში ისინი გვირავნათ დათვრენ და იმ ღამის უძილათ, წინა დღეს ყანაში მუშაობით დაქანცულთ, ძილი მოეკიდათ. ირავრავე. მამლებმა ყივილი გახეშირეს. აქა-იქ სოფლებზეც გამოიღვიძეს. ცვარი დავდა და გრილი დილა იყო. პეტრიას და ერმალოს კი უღარდელათ ეძინათ თავის ქვაბებთან. მზემ წვერი ჰკრა. უტბათ მათ გვერდით რაღაცამ გაიზბინა. ფეხის ხმა და ძალებსი ყვეფა ჩანსმთ ძილში. შემტროალინ ფეხზე წამოცვიდნენ, უტბათ გადაფურეს ქვაბებს ნოშობი და თე-ჩაკეფებულნი წვიდენ სახლისკენ.

VI.

მისის კვირა დილა იყო, ამომავალმა მზემ განდგენა რა სიხნელე ღამისა, უხეუთ მოჰკინა თავისი მაკოცლ გებელი სხავეები სოფ. კვირიკეთს. გამოადვიმა მიძინებული ბუნება. ახმაურა მცხარებლები, რომელთაც მალე დაიწყეს მზადება წირებაზე წასახეღელათ. აბრჭყენა ევრცხლის ფრათ ცვარი, რომელიც მობიძინე სათბზე მარგალიტის მიძიებებით იყო ასხმული. ერთი სიტყვით, სულიერი და უსულო სიყოცხლოთ იყო საესე. მზე კარგა მოედლი არ იქნებოდა, რომ გაისმა წყრიალი სოფლის ეკლესიის პატარა ზარზე, — ეს წირებაზე ეძახოდა სოფლელებს, რომე... გადდიწერეს რა პირჯერი ზარის ხმაზე, მაშინვე იწყეს გამოსვლა თვე თავის სახლებიდან და წყნარი ბასით შეუღდენ ეკლესიის გზას. აი, დარეკეს მეორეთაც და წირება დაიწყო. უმეტესი ნაწილი სოფლელებისა წირებაზე თავის დროზე მოვიდა; დანარჩენებს კი, უფრო ახალგაზდებს, დაგვიან-

დათ: იმათ ამ დილაზე კურდღლის კვალი ნახეს და იმას გაუღდენ. წირვა გათავდა. ხალხი ეკლესიიდან გამოვიდა და ჩვეულებრივი მუსიკივი დაიწყო.

— რა ჰქენით? რამდენი მოჰკალით? ჰკითხა ერთმა შუახნის კაცმა ერთ ახალგაზდა მონადირეს, რომელსაც თოფი ეჭრა ხელში და ეკლესიაზე მოვიდა, უფრო სალაპარაკოთ, ეიდრე სალოცავათ.

— ასე, ორი კვირის წინეთ ვიყავით სანადიროთ, ივანეც იქ ბძანდებოდა; კურდღელი კი ნახეთ, მარა ვერ მოვკალით. დღეს კი კაი მსუქანი კურდღელი ვივღე ხელში! ასეთია, შენმა მზემ, რომ მიჩურებზე დანა მოიღოსება, თქვა ახალგაზდამ.

— ოჰო! მაშ დღეს სადილოთ შენი სტუმარი ვარ! თქვა ვილაკამ.

— მობძანდ, ბატონო! რაც მე იმან მაწვალა... კაცო! მოვარდა ჩემ წინ, დასკუბა, წინა თათებით ულავაშების წმენდა დაიწყო... მე დავემიზნე თოფი, დაეკარი ჩახახი და, მიტყუენა..

— ევა! მაშ ხომ დარჩი პირ-ღია! თქვა იმავე ვილაკამ.

— არა.. კურდღელი გეიქვა. დოფუარე თავი, მკარი ტყვია და იქვე დეაწინე. ივანე ამ ამხავს ყურს უღედბდა და გულში ამბობდა: მე უფრო კაი კურდღელი დევიჭირე იმ დღესა...

— სწორეთ აი, ამოტელა ვიქვბოდი, — თქვა ერთმა ხნიერმა კაცმა, და უჩენვა ერთ ათი წლის ბავშვზე: — რომ ამ ცაცხეს ქვეშ გამოვივლებდი; ახლა კი, შეხედეთ, ზედ შესვლასაც ვერაიენ ვაბედავს!..

— ბეგრს მესწრება კაცი, თუ დაცვლდა ქვეყნათ ყოფნა, მარა ი ოხერი სიკვდილი ბეგრს უღროვო-ღროთ გამოასალმებს წუთი-სოფელს.. თქვა ერთმა ბძნუელი სახის გამომეტყუელმა კაცმა, რომელმაც ამას შემდეგ ჩაღვა პირში ჩიზბუი და მაღიანათ წვეა დაუწყო.

— ნეტა ერმალო როგორა? იკითხა ამავე კოტა ხანს შემდგე.

— გუშინ დილას კოტა უკეთ იყო და ახლა კი არ ვიცი, მიუფო ვილაკამ. „ღმერთმა კარგათ ამყოფოსო“, დოფუა ხალხმა. სწორეთ ამ დროს ვილაკ მომავალი დაინახეს; სიშორისა გამო ვერ იცნეს, ვინ იყო; ეტყობოდა კი, რომ ჩქარა მოდიოდა. მოახლოვდა, „ეჰ! ვაბრიელა მოდის! მგან კაი ამბავი არ იცისო...“ თქვეს ხალხში. ვაბრიელა ერმალოს კი მეგობარი იყო. იგი შევიდა ეკლესიის გალოვანში და, რადგან ჯერ ღეღელო ეკლესიიდან არ გამოსულიყო, პირ-დაპირ მისკენ გასწია. პატარა ხანს იქით უღედელი და ვაბრიელა ერმალოსას მიდიოდენ. ხალხი მაშინვე დიშალა ერმალოზე სხვა-და-სხვა ფიქრით გატაცებული. ჯერ ნახევარი გზა არ ეწენბოდათ ვაფ-

*) ის. „კალი“, № 18.

ლილი, რომ ერმალოს სახლიდან ტირილი შემოეს-
მათ, ერმალოს ტროდენ. სამ დღემდე ერმალო გა-
უსვენებელი იყო. ამ სამ დღეში მას ბევრი მუღლა-
რე ცრემლი დასცივდა ვულზე შირან-ნათესაებისა
თუ შერბელ-სოფელისაგან. რადგანაც ერმალო
ღარბი კაცი იყო, ამისთვის „გადასახურაი“ ფული
კასტენებამდე შეაგროვეს და მითი გასვენეს.

VII.

როცა ერმალოს და პეტრიას ძინათ ქვაბებთან,
მაშინ მათ თავზე წაადგა მონადირე ივანე. იგი მა-
შინვე უკან გაბრუნდა და ყველაფერი გაიქცადა სა-
დაც ჯერ-იყო. ივანე წამოუძღვრა აქციზის მიხელებებს
და აჩვენა პეტრიასი და ერმალოს ქვაბები; ამას სახლ-
ში გამოხდილი არაყიც უნახეს, ყველაფერი გათავდა,
მოხებლემ ოქმი შეაყრა; ერმალო და პეტრია უნდა
დაეტყობათ, მათთვის უზომო ჯარიმა გადახდებდნენ-
ნათ და, საქმის მიხედვით, კიდევ დაეტუსაღებინათ.
მაგრამ ერმალო იმ დამეს არაყით მივარდი და გა-
რეთ ცეარში მწოლარე, გაცივდა, აუტუდა ხეულა,
ამას ისიც ადერო, რომ ივანემ მას უღალატა, ვე-
ლარ გაუძლო ცალკე ავითყოფობას, ცალკე ჯაერს
და მოკვდა. დააბოლა თავისი ერთი ერთი მცირე-
წლოვანი ვაჟი.

პეტრიამ იბრუნა, გატენა თოფი და გასწია სა-
დაგო ადგილში სამუშაოთ. ეს სადაგო ადგილი გა-
ხლდათ პეტრიას საკურთხევა. ამას ფული დაჭირდა
და ისხდა ივანესგან, რომელთანაც მას მაშინ ჩინე-
ბული მეგობრობა ჰქონდა. ივანემ თავის ზირივით,
„მალფოზიას“ თამაშობით, წაყალ პეტრიას ფულიც
წაართვა და დაგირაებულ ადგილიც.—„ნუ მიზამ
ვაც საქმესო“, გვეწებოდა პეტრია, მაგრამ ივანეს
ქვა-გულს რა მოალობდა?—„ჩემზე შენ მალაყებს
ვერ იხამ, როგორც სხებზეო“,—დაექდა პეტრია ღმ
მას ღღეს შემდეგ ჰქონდათ ერთი ვაი-უმელებელი
ამ ადგილზე.—პეტრია ჩაეიდოდა სამუშაოთ, ივანე არ
ჩაუშვებდა, ივანე ჩაეიდოდა, პეტრია არ ჩაუშვებდა,
რისთვისაც უკანასკნელი კანონმა კიდევ დასაჯა...—
„მაშ კანონს მე გაეაჩენ არიო“, თქვა პეტრიამ და
ეს თქმა საქმეთ აქცია.

ივანემ რომ შეიტყო, პეტრია ადგილში ჩასუ-
ლოა, წაიყვანა სამ-ოთხი კაცი, თითონ ხმალ-ხანჯალი
წამოიკიდა და გასწია პეტრიას წინააღმდეგ. —„ადგილი-
დან გადამეცალე, თვარა გაათავებს!“—მიაციერა ივანემ
და ამოიღო ხმალი, პეტრიამ დაუძახა: — მე აქა ვარ და თუ
გამათავებ, ენახოთა.—ამ დროს ივანე მ-ვარდა პეტრია-
სთან... უკანასკნელმა დაუძახა:— ივანე! მომშორდი,
თვარა ოცნა-ცხრამეტი დათვი მომიკლავს და მეორე-
მოკცე შენ იქნებიო. ამ დროს პეტრიას თავზე ხმალ-
მა გაიფლავა, მაგრამ თოფმა მოასწრო. ივანე დაჭრი-
ლი ფეხებით ერთი შეხტა და კვდარი დავცა.

—,მეორეი კაცი,—თქვა პეტრიამ:— დავისენი
ქვეყანა ერთი ძალისსაგანო! და გასწია შინისკენ ცოლ-
შვილთან გამოსამშვიდობებლათ.

ცოლმა ივანე დასაფლავა და მალე გათხოვდა,
შვილი მათ არ დარჩენიათ. პეტრია დასაჯეს ცალკე
არაყის გამოხდისთვის და ცალკე კაცის მოკვლის-
თვის: იგი ვაგზუნეს კიშპირს მანდნის სათბრელათ.
პეტრია პირველათ სწორათ უვზუნინდა ცოლს წერი-
ლებს, მერე კი შეწყვიტა. ერთი ციშირიდან ჩამო-
სული კაცი ამბობდა, პეტრია სახნისაქმს მანდ-
ნულობის თხრის დროს ქვა დავცა და მოკვდაო. ეს-
მალს პატარა ვაჟს დარჩა ბიძისეულობა, დღეს ის
და პეტრიას შვილები კარგა მოზრდილები არიან,
კარგი მეგობრობა აქვთ ერთმანეთში და სოფელ-
ქვეყნის საყვარელი კაცებიც არიან.

დ. თამაშვილი.

„ქვალის“ უმსბა.

ბ. რ. მ.— ძეს. თქვენი კორესპოდენცია ნოეო-
როსიის ქართველ მუშების შესახებ ჩვენგან დამოუ-
კიდებელი მიხეზების გამო ვერ დაიბეჭდა.
და ყუბრლაში, ბ. ე. ჩ.—ძეს. ჩვენ ვებეჭდეთ
ყველა საყურადღებო წერილს, ვისიც დაწერილი უნ-
და იყოს.

პირველ მასს მომხდარ ტირაქის უმთავრესი მოგებანი:

სქობა.	ბიჯ.	მომხდარ	სქობა.	ბიჯ.	მომხდარ
7835	5	20000	340	36	1000
4972	2	75000	15342	19	1000
12944	39	40000	9223	17	1000
9991	29	25000	617	17	1000
4760	16	10000	10119	7	1000
4843	17	10000	10422	11	1000
8418	4	10000	1398	21	1000
12832	34	8000	10836	29	1000
11697	19	8000	4021	37	1000
12939	8	8000	107	43	1000
8380	20	8000	15343	39	1000
15617	28	8000	4392	39	1000
5427	20	5000	11328	39	1000
2146	47	5000	350	—	1000
464	45	5000	502	—	1000
14965	18	5000	7073	—	1000
5216	3	5000	11945	—	1000
5871	50	5000	11216	—	1000
12672	30	5000	3221	13	1000
9448	36	5000	5806	42	1000

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ. -წერეთლის.